

Geneesheer, dichter van derde rang, maar nauwgezet vertolker van volkse verzuchtingen in het Gent van 1700 tot 1725

door

Dr. L. ELAUT

Voor de epiteten uit bovenstaande titel kan men enkele andere, of analoge, in de plaats zetten : klankbodem, weergalm of spreekbuis, doch elk geeft slechts ten dele de innerlijke spanning weer die men opvangt uit de gedichten, die nog een stukje renaissance maar volop barok en maniërisme verraden, in het tamelijk dunne letteroëuvre van Pieter-Lucas van Hove.

Hij was Gentenaar van geboorte. Men kan het opmaken uit de naamlijst van de Leuvense universiteit¹ waar hij als Gandensis een inschrijving nam tussen St.-Jansdag (27 december) en St.-Thomasdag (29 december) van het jaar 1685. Hij behoorde tot de Falconenses, de inwonenden van het Collegium Falco (de Valk), en staat gerangschikt onder de „minorenes” de minderjarigen, d.z. degenen die niet over een eigen inkomen beschikken om het kollegegeld te betalen, een middelsoort tussen de nobiles, de edelen, en de pauperes, de onvermogenen.

Het geboortejaar van P. van Hove is nergens te vinden, het moet omstreeks 1668 liggen. Van zijn overlijdensjaar is evenmin iets te ontdekken. Uit een *Catalogus Librorum Medicorum, Theologicorum ac Historicorum Bibliothecae Domini D. Petri Lucae Van Hove medicinae Licentiat*i maakt men op dat hij reeds vóór 6 april 1726 gestorven was, vermits zijn boeken, te samen met die van andere overledenen, op gemelde datum in de „Schola pauperum vulgo (het Knechtenshuys)” op die zaterdag te 9 uur des ochtends, en te 2 uur des namiddags, door de zorgen van Cornelius Meyer, boekhandelaar, publiek te koop werden gesteld.

Dat hij te Leuven studeerde is aan geen twijfel onderhevig daar hij Filips Verheyen, de hoogleraar in de anatomie en in de chirurgie, als zijn leermeester noemt. Hij was licentiaat in de geneeskunde. In zijn geboortestad heeft hij ambten bekleed : hij was in

1. *Matricule Univ. Louv.*, VII, 1963, 18.

het Collegium medicum „assessor et praelector Chirurgiae”, dus een gezien lid van de georganizeerde medische lichamen in Vlaanderen hoofdstad.

Van het geneeskundig oeuvre van P. L. van Hove zijn geen sporen overgebleven, tenzij als echo's in zijn literaire werken. De geschreven nalatenschap bestaat slechts uit 5 Latijnse, en 2 Nederlandse gedichten, in het geheel 532 zesvoetige verzen, waarvan 400 in het Latijn. Voorts is er een prozastuk, de *Oratio Panegyrica*, een lofrede op de geneeskunde.

Onder zijn kollega's stond P. van Hove bekend als een humanistisch dichter die het toen reeds terrein verliezende Latijn², zowel als het Nederlands, met bekwaamheid in gebonden en in vrije stijl hanteerde. Wanneer een officieel feest op til was, werd hij aangezocht de algemene gevoelens van zijn opdrachtgevers en van het stadsvolk in verzen te vertolken. De stukjes werden gedrukt en zullen wel onder de aandacht van de geadresseerden gebracht zijn.

Het komt mij voor dat een dichtstuk, in een achttiende eeuwse stad, op een tijdstip dat de rederijderskamers nog floreerden, een niet onopvallende feestprestatie moet geweest zijn, die tot de stads-diplomatische zeden, tot de goede smaak en tot de geapprecieerde kanselarijgewoonten behoorde.

Het kulturele leven op het einde van de zeventiende en het begin van de achttiende eeuw was in Zuid-Nederland niet gekenmerkt door een literaire bloei. Justus de Harduijn (1582-1636) was al sinds vijfenzeventig jaar uit de horizon verdwenen en de rederijker-chirurgijn Michiel de Swaen (1654-1707) uit Duinkerke behoort tot wat de literair-historici³ het verval van de kontrareformato-rische literatuur bestempelen. Het dichtwerk van de te Nieuwkapelle bij Diksmuide geboren en te Duinkerke praktijk uitoefenende chirurgijn Domien de Jonghe (1654-1727) is onder dezelfde vlag te rubriceren⁴, en in nog veel sterkere mate dat van Pieter Smidts⁵ licentiaat in de geneeskunde te Brugge (1660-1712). M. de Swaen en D. de Jonghe schreven in het Nederlands, P. Smidts heeft ook een Latijns gedicht op zijn naam staan.

Pieter van Hove was de Gentse tijdgenoot van deze drie artsen-dichters; zij waren geen van allen schichtige Pegasussen in de literaire arena. Evenmin waren de twee voornaamste geneeskundigen uit dezelfde periode, Jan Palfyn (1650-1730) en Filips Verheyen (1648-1710), eerste sterren in het medische firmament van

2. Cfr. Gedicht op de plechtige intrede van Karel III 1717, woord vooraf.

3. E. Rombauts, *Geschied. Letterk. Nederl.*, 1953, V, 453.

4. K. de Gheldere, *Rijmwerken van D. de Jonghe*, Kon. VI. Ac., 1905.

5. *Biogr. Nat.*, 22, 838.

Europa. De enen waren, krachtens een innerlijke houding tegenover de hen omringende dingen in de literatuur afglijdende medische licentiaten, als het ware randfenomenen, en de anderen waren typische exponenten van een zich moeizaam voortbewegende in de verdrukking geraakte geneeskundige wetenschap, die in de door voortdurende oorlogsvoering veroorzaakte economische depressie, rondom en in de Leuvense universiteit niet kon tot ontplooiing komen.

De schrale literaire produktie van Pieter van Hove draagt de datums 1694, 1701, 1702, 1703, 1717 en 1726. De inhoud is nogal verscheiden. Er zijn een tweetal toezangen op een geneeskundig boek, er is een feestrede op de uitmuntendheid van de geneeskunst, de andere stukjes zijn welkomstverzen opgedragen aan vorstelijke personen die Gent aandoen of er hun blijde inkomst houden.

Het zijn geen epische, maar lyrische uitgalmingen die aan een voor zijn schrijf- en dichtgenius bekend arts gevraagd werden, omdat hij blijkbaar de gave bezat het voortreffelijk uit te kunnen drukken. Van Hove doet zich enigszins voor als de officiële dichter van de magistraat en van de gezamenlijke artsen, in een besloten enkel voor haar lokale belangen en centripetale strevingen levende gemeenschap. Een gemeenschap die in politieke onmondigheid en kulturele winterslaap verkeerde, binnen de stadsomheining waar elke geldingsdrang uitgedoofd was.

* * *

Op het jaarlijkse feest van het Collegium medicum zijner geboortestad, dat met een hoogmis in de Ste Veerlekerk werd ingezet, heeft Pieter-Lucas van Hove, door het dagelijks bestuur van het Collegium daartoe uitgenodigd, de plechtige oratie gehouden. Telkens werd een vooraanstaand lid van de Gilde aangezocht. Hij nam de taak waar op 18 oktober 1694.

De tekst van zijn *Oratio Panegyrica* is een hoogdravend stuk proza waarin het krioelt van superlatieven. Deze zijn in hoofdzaak bestemd voor de heren van het Collegium, die met niet minder dan vier kwalifikaties in de overtreffende trap bedacht worden, en een paar alinea's verder met nog zeven andere.

Het thema luidt : *Omnis Medela a Deo est. Eccl. 37.* Hoe homiletisch ook van inzet en van toedracht, de ontwikkeling van het betoog wordt gevoerd met citaten en argumenten die aan de schrijvers uit de hoge oudheid, uit Babylonië, Egypte, Hellas en Rome, zowel als uit de Bijbel, uit de Koran en uit de kerkvaders genomen zijn. Asklepios, Hippokrates, Galenos, Isaias, Alexander de Grote, Mitridates, Adam, Avicenna, Lucas, Cosmas en Damianus, Seneca,

Podalyrios en Machaon, Platoon, Cicero, Augustinus worden erbij betrokken.

Het kulmineert in een lange periode, waar de meridionale half-verbrande Etiopiërs met hun door de tropische hitte uitgedroogde kelen, holle ogen en onvaste schreden, alsmede de van de noordervorst verstijfde Bataven, gebogen onder astma, schorre hoestbuïen en ademnood, samen de lof van de geneeskunst verkondigen. Die retorisch uitgesproken lof ebt weg in een homiletische slotzin: *conjunctim propter necessitatem honorabunt Medicinam quam propter necessitatem creavit Altissimus.*

In het vertoog ontmoet men niet veel origineels. Wel zijn er Ciceroniaanse klanken in waar te nemen, maar ze hebben van Cicero alleen de zwierigheid, niet de ideeënrijkdom; het is uitbundigheid vanwege een man die maniëristische siermotieven uitstalt, bijeengezocht in reminiscenties uit de literatuur. Pieter van Hove legt geen intellectuele spanning in zijn *Oratio Panegyrica*, alleen maar auditieve en ritmische bevalligheid. Zijn betoog spreekt minder de geest dan het esthetisch gevoel aan. Men waardeert in hem de latinist, niet de medische denker. Het is een stuk barokke letterkunst waarmede hij de door God geschonken geneeskunde tooit, maar de intrinsieke kwaliteiten die de mens haar toedenkt niet uit de verf laat komen.

Die onvoldaanheid ervaart men zoveel te schriller wanneer men Erasmus' *Lof van de Geneeskunst* leest⁶. Wat een scherpzinnig betoog met oorspronkelijke ideeën doorzaaid, geestig, verrassend, fijngevormd in de uitdrukking dat schrandereheid, puntigheid en levendigheid te over heeft. De Rotterdammer kan evengoed de medische auteurs waarderen, doch hij is kariger met de citaten dan P. van Hove. Een parallel tussen de twee schrijvers die het over hetzelfde thema hebben, gaat niet op, beiden houden er geen verschil van mening over de waarde van de geneeskunde op na, doch zij zijn verschillend in hun waarheidsovertuiging. Erasmus, de renaissance-mens, was door redenering en begripsdenken overtuigd van de voortreffelijkheid der geneeskunde, terwijl P. van Hoves overtuiging gevoed was uit een intuïtief reageren.

De *Oratio Panegyrica* van P. van Hove is een bewijs van het immobilisme der Gentse artsen rond het jaar 1700. Dat zij geestesprodukten van zulk allooi op prijs stelden, wijst op de geringe geestelijke diepgang van hun beroep. Zij zaten, zoals al de anderen, gevangen in het historisch kader van hun tijd.

De geneeskundige wetenschap beleefde geen bloei, een zeldzaam progressief ingesteld beoefenaar vermocht niet de apatie te door-

6. Nederl. vert. van L. Elaut, Standaard Uitg., 1950.

breken, zelfs P. van Hove kan de kennis niet opbrengen Vesalius, Harvey, Paracelsus, Ruysch, Leeuwenhoek en de hele pleiade progressistische Noord-Nederlandse medici te memoreren. Hij bleef vastzitten bij de ouden van vóór en van kort na Christus. Voor de beroepskwaliteit van zijn kollega's zou het zoveel beter geweest zijn hun wetenschap ander geestelijk voedsel te verstrekken dan dat van de antieken. P. van Hoves medische horizont was beperkt tot Gent en Leuven, van wat er elders in Europa voorviel, heeft hij in zijn *Oratio* niets laten blijken, ofschoon daar veel krachtiger argumenten te rapen vielen waarmede hij de kunst van de medicijnen met lauweren kon tooien.

* * *

Zo was het met P. van Hove gesteld, in 1694. Negen jaar later en drieëntwintig jaar later, doet hij zich enigszins anders voor, bij de gelegenheid hem geboden door het verschijnen van een ontleedkundig werkje van zijn stadsgenoot Jan Palfyn.

De *Anatomycke of Ontleedkundige Beschryving* van een te Gent op 27 mei 1703 geboren autositair dubbel monsterkind, werd door het Collegium Medicum aan de „Ontleder en Heel-meester binnen de selve Stadt” opgedragen. Palfyn kwijt zich nauwgezet van die taak, waarna het Collegium van het anatomisch preparaat een schilderij liet vervaardigen⁷, en de anatoom zelf bovengemeld boekje uitgaf.

P. van Hove „voorlezer der Heel-konst binnen Ghendt” neemt de honneurs waar, en dicht een Nederlandse toezang van veertig statige hexameters op het geschrift van zijn kollega. Hij steekt de loftrumpet over het eerste boek van J. Palfyn, een osteologie, omdat „voor hem had niemandt in het Nederduits oit klaer / Gewezen hoe de snot gescheiden werdt, en waer / De zelve in den Neus doorzypelt, door wat wegen. / Dit heeft hij aen den dag zeer treff'lijk voor-gedreven. /” Die bewering is inderdaad juist. Thans beschrijft Palfyn hoe „twee wanschepsels aen elkander / Met tronk aen tronk gegroeit zijn : nog en heeft een ander / Noit geen ontleding van dit wonderwerk begaen / En van het innerlijk gestel verhael gedaen. /” Ook dat is juist.

De Nederduitse anatomische detailstudie van Palfyn is met zorg te boek gesteld, zij karakterizeert de ijver van de man. P. van Hove heeft het beseft en het werkstuk op zijn juiste waarde geschat. Dat hij het in verzen deed, is een aan de tijd gebonden maniëristisch verschijnsel. Die verzen zelf zijn louter rijmelarij.

7. Thans in het bezit van het Museum der Wetenschappen, Mere, Gent.

Enigszins van dezelfde aard is de begeleiding, door Van Hove, in 1726, namens het Gentse Collegium Medicum gedicht, op de derde uitgaaf van *Corporis Humani Anatomia* van de Leuvense hoogleraar Filip Verheyen. Van Hove was de enige poëet niet die er zijn Latijn in stak. Twee andere Gentse artsen, J. B. van den Haute en Mart. Caers, geneesheren aan het stadsziekenhuis, gaven Latijnse verzen ten beste voor hun oud professor, die zij niets dan lof toezwaaien; hun poëtische snaren hebben zij op Platoon, Hippokrates en Galenos afgestemd, en Verheyen in de schaduw van die groten met lauweren bedacht.

Voorts gaan een zestal dichterlijke stemmen op uit de rangen van de Leuvense en Brusselse artsen om Verheyens werk op alle tonen te bezingen, zijn minzaam karakter te prijzen en zijn vroegtijdig afsterven te betreuren: Verheyen is een groot man, een onsterfelijk sieraad van de medicijnen. Het is dityrambische groot-spraak. In de 18 verzen van P. van Hove klinkt een andere toon op. Het is een billijke kritiek op de eerste uitgaaf van Verheyens *Anatomia*, die „fuit imperfecta” doch onderhavige uitgaaf is „perfectior”. De ouderdomsanatomie is veel preciezer, het veneuze systeem is beter beschreven, het zenuwstelsel en tal van andere dingen zijn minder duister uiteengezet, alles is duidelijker en werd verrijkt met nieuwe ontdekkingen, dank zij de onverdroten arbeid van Filip Verheyen.

Het korte gedicht is als het ware een wetenschappelijke bespreking van het boek van de Leuvense hoogleraar. Het is een sympathieke verrassing en geeft blijk van een veranderde mentaliteit bij Van Hove, die kort nadien moet gestorven zijn. Het contrast tussen de eerste en de laatste uitgaaf aanstippen en de auteur ten goede houden, is een ongewoon poëtisch motief, het getuigt van een realistisch besef van Verheyens verdienste.

* * *

P. van Hove is te Gent de dichter van de stadsmagistraat. Bij een viertal gelegenheden laat hij zich in die hoedanigheid gelden.

De eerste maal in 1701, toen de hertog van Anjou, kleinzoon van Lodewijk XIV, bij testament van de overleden Spaanse koning tot diens opvolger werd aangeduid onder de naam van Filips V. Het was de eerste Bourbon op de Spaanse troon. Zuid-Nederland behoorde tot zijn rijksg gebied, en de vorst, pas 17 jaar oud, was ook onze koning. Hij verliet zijn geboorteland, Frankrijk, om zich naar zijn nieuw vaderland te begeven. Dichter-arts Pieter van Hove zendt hem bij dat vertrek een afscheidsgroet, die voor Spanje een welkomstgroet inhoudt.

De tweede maal in 1702. Filips V is ook graaf van Vlaanderen, en Gent is de hoofdstad van het graafschap. Volgens aloude gewoonte wordt de vorst in zijn kroonland ingehaald, hij ontvangt de belofte van aanhankelijkheid van zijn onderdanen, en hij zweert de eed van trouw aan 's lands vrijheden. Zo moest te Gent op 19 maart 1702, geschieden; niet de koning kwam, doch zijn gezant Don Ysidro dela Cueba y Benavides. Dichter-arts P. van Hove dicht hem welkom toe in de taal van het volk en in het Latijn. Het ene stuk is een vrije vertaling van het andere.

De derde maal in 1709. Prins Eugeen van Savoie, de roemruchte veldheer in dienst van de verbonden Oostenrijkers, Engelsen en Hollanders tegen de Fransen, kwam op 12 mei 1709 naar de Arteveldestad. Van Hove zet de luiken van zijn inspiratie open en laat de vredelievende verzuchtingen van zijn landgenoten luider spreken dan de bewondering voor krijgshaftige heldendaden.

De vierde maal in 1717. De Oostenrijkse keizer, Karel VI, was na het uitsterven van de Spaanse Habsburgers kroonpretendent. In 1711 waren hem de Spaanse erflanden ten deel gevallen, en werd hij graaf van Vlaanderen. Hij zou de 18 oktober 1717 in de Vlaamse hoofdstad ingehaald worden, de gebruikelijke eerbewijzen ontvangen en de eed van trouw zweren. Weer is het P. van Hove op wie een beroep gedaan wordt.

Een zelfde motief treedt in de vier gedichten⁸ op de voorgrond, al zij het onder een verschillende door de wisselende omstandigheden bepaalde vormelijkheid. Ik wil het pogen te definiëren als een aangepast vaderlands konformisme van de onderdaan ten overstaan van een toevallig landsheerschap, dat op een goede vijftien jaar drie titularissen van een heel verschillende politieke en psychologische gereedheid kende.

Gent, geografisch middelpunt van een landstreek, de door alle vorsten begeerde en beloerde parel voor hun kroon, was in het begin van de achttiende eeuw nog niet volkomen zijn feudale mediokriteit ontwassen. De drang naar geestelijke bevrijding leefde niet intens in de bewoners, zij waren nog immer geestesonderdanen in de volle betekenis van het woord.

Van uit die optiek treedt Van Hove de vorst tegemoet. De hertog van Anjou verlaat Frankrijk en gaat zijn nieuw koninkrijk in bezit nemen. In volle winter is dat afscheid zwaar; de karossen, de paarden en de staatsiekledij hebben het hard te verduren: de Franse lelie laat zich niet gemakkelijk met de Spaanse olijfranken vervlechten. De beeldspraak en de herinnering aan de Romeinse

8. De vermelde gedichten bevinden zich in de Un. Bibl. Gent in de alfabetische catalogus op naam van P. L. van Hove.

koningen, goden en godinnen, Flora, Eolus, Romulus komen er aan te pas. Het is retorisch, al poogt het de Virgiliaanse epiek op te roepen met een geplagieerde uitspraak: Tu regere imperio populos, Tu pacis olivam / Foedere perpetuo manibus servare memento /.

Wat moesten de Gentenaars zich zorgen maken over de reis van een vorst die hun land nooit gezien had, kleinzoon van de Franse koning die hun grond zo vaak met zijn legers overrompeld had? De Gentse magistraat die Van Hove naar de mond wil praten, was fransgezind en wilde zijn gevoelens bij het volk doen ingang vinden. Het volk in de passende gemoedsstemming ten gunste van de Bourbon brengen, daartoe kon een Latijns versje wel bijdragen, de gelegenheid was te schoon om ze te laten ontsnappen. De tendens ligt er vingerdik op. Frans en Spanjaards hebben elkaander beoorloofd, maar nu de vrede gesloten is en Bourbon ze bezegeld heeft, koestert Gent maar één wens, de vorst binnen zijn wallen te mogen ontvangen.

Op 19 maart 1702 zou de blijde intrede in de hoofdplaats van het graafschap plaats hebben. De koning gaf speciale prokuratie aan de Kommandant-Generaal der Nederlanden. Deze „heeft sich met het gheheele Brusselsche Hof herwaarts op de wegh begheven”. Van de ontvangst werd een minutieus relaas⁹ te boek gesteld, in het Nederlands en in het Frans. De bloem van de adel en van de geestelijkheid was aanwezig. P. van Hove dicht „Latia et patria Lingua” opdat ook de vreemde zou vernemen, dat het volk van allerlei kunne en leeftijd zijn heer en koning uit ganser harte aanvaardt.

„Flandria” had reeds vroeger liefde voor de koning opgevat. Gent, de „aemula coelo, superbificis toto spectabilis Orbi turribus” doet denken aan Wies Moens die van haar zei „optocht van torens”. De grote klok luidde haar „resonabilis echo” over Vlaanderse grond.

Een overdaad van lof voor de vorst die „van stonden aen, en altijd is bereed / Het Voordeel en het Recht van Vlaend'ren in 't byzonder / Van Stad tot Stad, en Land tot Land te nemen onder / Sijn Vleugels sonder te verkrenken in een deel / maar zuiverlijk en rond handhaven in 't geheel /”. Op het eind wordt het de dichter evenwel te machtig en slaakt hij een verzuchting: „Gy zijt het onsen Heer Philippe, die de ballen / Met Vaderlijke zorg zult keeren van ons wallen / ... Op dat hy heerscht met God tot heil van sijn Gemeente, / Op dat hy Vlaenderland beschudde dese

9. Beschryvinghe van de Inauguratie, Gent 1702; *Description des Solemnitez et Ceremonies de l'Inauguration*, Gent, 1702.

reys /, En altijd sonder breuk vereere met den Peys./" Die met minder luidruchtige opgetogenheid uitgesproken hartewens is de climax van een innerlijke bewogenheid: de vrede, geen oorlogsgeweld, de vrede bewaren is de eeuwige opdracht van de vorst. Negenmaal gewaagt de dichter van Vlaanderen, waarvan hij de historische grootheid met Gent vereenzelvt: vaderlandse trots, die negatief gekatalyseerd blijkt door een bestendige vrees voor oorlog op eigen bodem.

Zeven jaar later, op 12 mei 1709, geeft de dichter opnieuw lucht, namens het Gentse volk, aan dezelfde wensen en aan dezelfde vrees, ter gelegenheid van het bezoek van Prins Eugene van Savoïe. Deze onverwoestbare veldmaarschalk had te zamen met Marlborough het jaar te voren, op 11 juli 1708, te Eine bij Oudenaarde de immer naar Noord- en Zuid-Nederland opdringende Franse legers, een bloedige nederlaag toegebracht. De overwinnaars bleven in Vlaanderen verwijlen, wachtend op een kans de Fransen nog duchtiger af te straffen, hetgeen hun ten slotte gelukte te Malplaquet op 11 september 1709. De vuur- en ijzervreter kwam naar Gent, meer in verband met de altijd aanwezige oorlogsdreiging, dan met het konsolideren van het staatswezen.

De stadsarts P. van Hove, van ouds Gents poëet en vertolker van volkse wijsheid en volkse angst, neemt andermaal de gelegenheid waar. Hij doet het op de hem eigen manier; hij bezingt de krijgsdaden van Eugene, die niet naar Gent gekomen was om er met staatsie een bevestiging van trouw in ontvangst te nemen. De martiale godenhemel verschijnt op de dichterlijke defileermars, gevolgd door de Hellenistische en de Romeinse veldheren. Eugene's schitterende krijgshandel, in Hongarije met Temesvar, in Italië met Turijn, wordt opgemeld. De Fransen heeft hij op alle Europese fronten afgeranseld, niet het minst te Oudenaarde bij de Schelde, meesterlijk heeft hij daar de lelie tussen de doornen geworpen.

Het druksel met de tekst van het gedicht maakt geen melding van een door de stadsoverheid gedaan verzoek, met verzen de veldheer te verwelkomen, zoals dat voor alle blijde intreden was geschied en zoals het later, in 1717, ook zou geschieden. Het kwam nu uit het eigen initiatief van P. van Hove, die de kans niet mist om van de vele doornen te spreken die in het vlees van de grote Lodewijk moeten knagen, nu hij te Rijsel zijn hart zit op te vreten.

Men leest tussen de regels dat het volk veel genoeg beleefd heeft aan de militaire suksessen van Eugene, die de Fransen en hun handlangers in een ongunstig daglicht plaatsen. Doch in de laatste verzen schreeuwt hij het uit: beter dan die duizend triomfen is de vrede, geef ons die met Gods hulp, na de vijand van onze

grenzen te hebben verdreven en uit een vaderland, dat nu al bijna honderd jaar lang de ene oorlogsgesel na de andere kende, Vlaanderen is er ziek van, is bijna dood gebloed.

Of de Gentse magistraat met het gedicht ingenomen was, is niet bekend, maar vast staat dat het de intiemste vredesverzoeken van de bevolking uitsprak, en op een bescheiden wijze de Fransen hekelde.

In 1717 ziet de landssituatie er weer anders uit. Door het spel van staatspolitieke wisselvalligheden, kregen de Oostenrijkse Habsburgers toegang tot de Spaanse troon en vielen de Nederlandse erflanden, dus ook het graafschap Vlaanderen, ten deel aan keizer Karel VI, in Spanje als koning Karel III bekend.

P. van Hove schrijft wederom een gedicht. Na zoveel jaren, zucht hij, is mijn Muze gaan zwijgen, doch door een vererend verzoek aangespoord, zal ik de taak aanvatten, niet het minst om mijn gezindheid voor het Oostenrijkse huis te laten blijken. Hij is daarenboven ouder geworden, zijn dichterlijke aanleg heeft er evenwel niets bij ingeboet. De afgunstige strooien uit dat zijn praktijk er zeer onder is gaan lijden, dat zijn geestesvermogens afnemen. In onze tijd zijn er meer aftakelaars van de vrije kunsten dan mecenasen, repliceert hij; de ene doet aan muziek, de andere gaat op de jacht, hoe zou ik mij niet mogen wijden aan de schone letteren en de vruchten daarvan niet uitgeven, ten einde de door de oorlogskansen verscheurde gemoederen te verenigen, of diegenen een hart onder de riem te steken die de grootheid van de vorst en de veiligheid van het land zorgen baart?

Dit laatste van P. van Hoves politiek getinte gedichten wordt aan de heren van de Raad van Vlaanderen opgedragen, zij richtten tot hem het verzoek. Het gedicht geeft blijk van een publieke en algemeen-menselijke wijsheid en begrip, meest van al hetgene hij in dat verband geschreven heeft. De erfrechterlijke implicaties die er de aanleiding toe waren dat Karel VI van Oostenrijk Karel III van Spanje werd, worden niet gememoreerd. Hij is de wettige vorst en graaf van Vlaanderen, hij doet zijn plechtige intrede te Gent op 18 oktober 1717, en Van Hove poëtizeert in zijn hexameters wat zijn lastgevers op het hart ligt, en wat er in het volksgemoed sluimert.

Karel VI komt hier – ofschoon oorlogszorgen hem drukken, maar zijn Belgen kan hij niet vergeten – „affirmaturus leges”, om de wetten te bekrachtigen, hoewel de tranen van het doorstane leed niet opgedroogd zijn. Voor Karel VI heeft de krijgshaftige Eugeen van Savooie gezegepraald over Turken en Fransen. Van Hove wordt zuiverder lyrisch dan hij in zijn andere gedichten geweest

is, wanneer hij die oorlogssuksessen bezingt, het zijn de beste verzen uit zijn doorgaans retorische poëzie.

Een tweedraads motief zit in P. van Hoves verzen geweven, de beklemmende vrees voor een oorlog, en de juiste erkenning van het gevaar dat bestendig vanuit Frankrijk dreigt. Het ene is complementair van het andere. Het vaderland rouwt nog altijd, zijn enige hoop is op de koning gericht om de doornen uit de poot van de Vlaamse leeuw te verwijderen, zodat wij niet langer verdrukt neerliggen, krijgsgeweld is erger dan de pest. Laat onze hoop niet ijdel wezen, het is dé diepste verzuchting die opstijgt uit de roerselen der ziel van het volk van Gent en van heel Vlaanderen.

* * *

Ten einde die onmiskenbare ondergrond van Van Hoves poëzie te begrijpen, volstaat het een blik te werpen op de situatie waarin zijn geboortestad en de omgevende landstreek zich bevonden. Het is een aangrijpend tafereel van pauperisme, kulturele verarming, economische rampspoed, kommerciële inzinking, vanaf het jaar 1694 toen hij zijn *Oratio Penegyrica* voordroeg, tot het jaar 1717 toen hij keizer Karel VI met een welkomstvers bedacht. Een ononderbroken opeenvolging van veldtochten, overwinningen, nederlagen, belegeringen, brandschattingen, bezettingen, plunderingen, aftochten, troepenconcentraties, beschietingen, inkwartieringen, overgaven.

Meer dan een eeuw had de stad nodig om er enigszins bovenop te komen¹⁰ na de catastrofe, die Lodewijk XIV haar met zijn Negenjarige Oorlog had doen ondergaan. Het kulturele leven had er de weerslag van ondervonden. De Gentse handelsmarkt was geruïneerd. Op 19 maart 1702 werd de kommandant-generaal ingehaald, de officiële geestdrift waarvan P. van Hove de schamele poëet was, was van zeer korte duur, want elf dagen later had reeds een troepenlichting met loting plaats, wat een scherpe weerstand wakker riep. Een verzwaring van de fiskale druk maakte de hier huishoudende Fransen nog hatelijker.

Spanjaarden, Oostenrijkers, Nederlanders, Fransen trokken al vechtend heen en terug langs en door het Gentse territorium. Lodewijk XIV was de roofgier die de grenzen van zijn rijk steeds verder noordwaarts wilde verleggen. Zijn legers ontzagen niets of niemand. 1704, 1705, 1706, 1708, 1709 zijn de dieptepunten van de rampspoed. In dat laatste jaar wordt Gent, door Marlborough en Eugene met het zich erin bevindende Franse garnizoen van

10. V. Fris, *Histoire de Gand*, 1913, 276-280.

14 000 man omsingeld, en tot overgave gedwongen. In 1713 werd de Vrede van Utrecht gesloten en de Nederlanden komen in het bezit van de Oostenrijkse kroon. De wederopleving van de hoofdstad van het graafschap kwam slechts langzaam op gang, doch de economische ontwikkeling van de Zuidelijke Nederlanden bleef geremd door de sluiting van de Schelde, de weg naar de zee.

Baart het dan verwondering dat de officiële dichter van de stad, de enige die binnen haar muren leefde, aan de grote angst van de burgers uitdrukking geeft? Het volk had jarenlang geleefd in een zenuwachtige stemming, die niets minder dan een oorlogspsychose was.

Een derderangs dichter, de arts Pieter-Lucas van Hove, was van dat voor indrukken en aandoeningen vatbaar gemaakte en door vrees bekleemde volksgemoed, een klankbodem en een spreekbuis.